

HUSZÁROK

ZRÍNYI KIADÓ

A MAGYAR HUSZÁR

Történelmi távlatokban saját megítélésünk szerint és mások szemében is lovas nemzet vagyunk – harcosok nyeregben.

Ennek a képnek a megtestesülése a magyar huszár. Ez a több mint ötszáz éves múltra visszatekintő csapatnem megjelenésében és fegyverzetét tekintve több átalakuláson ment át az évszázadok során, fő feladatai azonban hagyományosan a felderítés, a portyázás, az ellenség utánpótlási vonalainak elvágása, valamint sajátjának biztosítása volt és maradt.

A magyar huszárság gyökerei a 15. századi háborúkig, az Oszmán Birodalommal vívott harcokig nyúlnak vissza. A török ellen harcoló könnyűlovasság fő fegyverzete ekkor a kopja és a tárcsapajzs volt, vagyis nagyon sajátos módon a középkori nehézpáncélos hadviselés eszközeit alkalmazták, ugyanakkor az ábrázolások alapján testpáncélt nem viseltek. Közelharcfegyverként ívelt pengéjű szablyát, ritkábban kardot használtak. A fentiek alapján ekkor a huszárok a nehézlovasság „könnyített” altípusát képezték, akik képesek voltak egy mindent elsőprő, kopjával végrehajtott roham megvívására is, legfőbb erényüknek azonban mozgékonyosságuk és gyorsaságuk számított.

A huszárság Mátyás király uralma alatt a magyar haderő olyan meghatározó erejévé és jellegzetességévé vált, amit igen hatékonyan lehetett alkalmazni a déli határokon, az Oszmán Birodalom ellen folytatott „kis háborúban”, ugyanakkor rendkívül eredményesnek mutatkozott a nagy király nyugati háborúiban is.

A magyar huszárság első fénykora a végvári háborúkhöz kötődik. A magyar hadtörténelem egyik legmeghatározóbb korszaka a török hódoltság 150 éve volt. Ez volt az az időszak, amikor kikristályosodtak az Európában sajátosan magyarnak tartott, a huszárság által megtestesített harci erények. A huszárok a harcba leginkább szablyát, csákányt és kopját vitték magukkal, fejüket sisak, testüket ritkábban sodronyig borította. A magyar huszárok a schmalkaldeni háborúban (1546–47) hívták fel magukra a nyugat-európai közvélemény figyelmét vitézségükkel és eredményességükkel, nem utolsósorban pedig színpompás, egzotikus megjelenésükkel. A magyar huszárok azóta is töretlen hírnévnek örvendenek Európában.

A 17. század turbulens évtizedeiben egyszerre harcoltak a magyar huszárok a török ellen, Erdély fejedelmeiért, valamint a császár szolgálatában távoli hadszíntereken is. A század közepére a kopját és pajzsot jóformán teljesen elhagyták a fegyverzetükből, viszont alapfelszerelésüknek számított a szablya és egy megbízható pisztoly pár.

A magyar huszárt az tette világhírűvé, hogy a magyar Szent Koronát is birtokló Habsburg császárok hadainak részét képezve a dinasztikus háborúk hosszú-hosszú sorozatában nagy sikerrel harcoltak. Az örökösödési, majd a napóleoni háborúk hallatlan dicsőséget szereztek a 12 huszárezredben szolgáló lovaskatonáknak.

A huszároknak különlegesen egyedi ruházata volt, amelynek főbb jegyei még

a 18. század közepére alakultak ki, majd egy lassú egységesítési folyamat után a század végére a ruhák szabása is egyforma lett, és az egyes ezredeket jelző színkombinációkat is rögzítették.

A huszár legjellegzetesebb ruhadarabja a testhez simuló, csípőig érő, sűrűn zsinórozott dolmány volt, illetve a prémmel bélelt szintén zsinóros mente, ami tulajdonképpen a dolmány téliésített változataként funkcionált. A huszárok fejét a 18. század utolsó harmadáig magas, prémes kucsma fedte, ami védelmi eszközként is kiváló volt, majd az 1770-es évektől a kucsmat felváltotta a hengeres csákó. A nadragjuk a lábra simult, zsinórzat és combján vitézkötés díszítette.

A huszárok a lovagláshoz természetesen sarkantyús csizmát viseltek.

A huszárok a kézitusához egy szablyával bírtak, a kiegészítő fegyverzetük egy karabélyból – amely a gyalogsági puská rövidített változata – és két pisztolyból állt. A karabélyt a bal vállon átvett széles, fehér színű bőrszíjon lévő karabinerre akasztva hordták, amely a fegyver bal oldalához rögzített acélrúdon csúszkáló vasgyűrűhöz kapcsolódott. A pisztolyokat a nyereg elülső kápája mellett lévő tokokban tartották.

A huszárviselés speciális kiegészítője volt a huszártársoly.

A bal oldalon viselt lapos bőrtáska három szíjon függött a szablyát is tartó övről.

A közhuszárok tarsolyfedele posztóval volt bevonva, amelybe az uralkodó monogramját és a koronát hímezték, a tiszteké ennél sokkal díszesebb, aranypaszományos kivitelben készült, és előfordultak egyedi készítésű, pompázatos darabok is. Gyakorlati funkciója ekkora már nem volt, a huszárviselet kötelező darabjaként a csapatnem jelképévé vált.

A huszárság újabb dicsőséges korszakát az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc hozta el. A huszárok valóságos jelképeivé váltak a szabadságharcnak és nem ok nélkül. Aháború során a huszárezredek többsége végig kiválóan helytállt, a kezdeti időszak visszavonulásainak sikeres végrehajtását nem egy esetben csak a lovasság vitézsége tette lehetővé. Ezenkívül a huszárságra hárult sok olyan lovassági feladat is, amit más csapatnem, például a nehézlovasság szokott ellátni. Számos ragyogó fegyvertény, többek között a dicsőséges tavaszi hadjárat sem valósulhatott volna meg a gyorsan mozgó, vállalkozó szellemű huszárok nélkül.

A magyar huszárok a Nagy Háborúban is megmutatták vitézségüket. Az orosz fronton még sor került néhány nagyszerű, a régi időket idéző lovasrohamra, a gorodoki, a satanovi és a sztojanovi csatamezők tanúi voltak a huszárok vitézségé-

nek. A gépi háború új harcászata azonban a földre kényszerítette a huszárokat, és a színes egyenruhát is csukaszürkérére változták. Azonban a

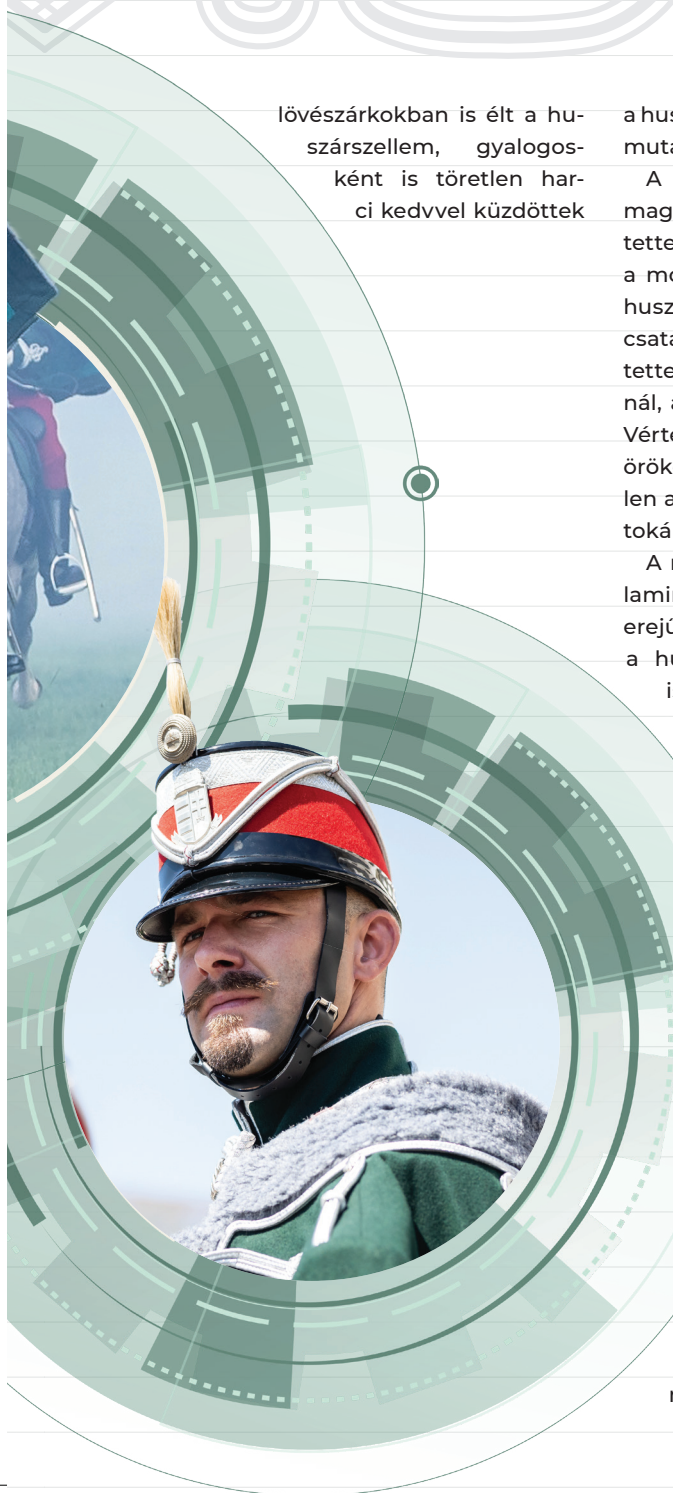

lövészárkokban is élt a huszárszellem, gyalogosként is töretlen harci kedvvel küzdöttek

a huszárok, mindvégig kiváló teljesítményt mutatva.

A második világháborúban a legősibb magyar fegyvernem, a lovasság végleg le-tette a fegyvert. Nem az ellenségei, hanem a modern technika előtt, mert a magyar huszár a gépesített és a tüzérő által uralt csatatéren is olyan bámulatra méltó hadi-tetteket vitt végbe – többek között a Don-nál, a Pripjaty-mocsaraknál, Varsó alatt, a Vértesben –, amelyekre csak az elődöktől örökölt szellemiség, a bátorság, a törhetet-len akarat és a kezdeményezőkézség bir-tokában lehetett képes.

A nemzeti összetartozás és egység, va-lamint a nemzettudat talán legnagyobb erejű hadtörténelmi manifesztációja a huszárság. A történelmi tapasztalok, ismeretek okán a huszár egyet jelent a sorsát és végzetét vállaló, erős hitű és akaratú, a reménytelen-nek látszó helyzetekben is min-díg újrakezdő, hazájához hűen ragaszkodó, azért a végső áldozatot is meghozni kész harcossal. Különleges fogal-lom ez, mert a huszárság által megtestesített harci erények jelentik mindazt, amit valójában magunk-ról gondolunk. A vakme-rő bátorság, ugyanakkor hideg számítás, könyörte-len keménység, valamint a hős ellenféllel szemben ta-núsított lovagiaság, a sze-mélyes bátorság és a becsület mindenek fölé helyezése, akár a végső önfeláldozás vállalása egy eszmény érdekében – ezek mind-mind a magyar néplélek jellemzői.

Markolatszjij bojtjal

MARKOLATSZÍJ BOJTAL

A lovassági szablya éke, a bojtban végződő markolatszjij nemcsak látványos kiegészítő volt, hanem funkcióval is bírt. Használatakor a huszárok a csuklójukra húzták, és így elkerülhették, hogy az ellenfél kiüsse a szablyát a kezükből vagy a harc hevében elejtsék azt. A legénység tagjai bőrből készült markolatszjiját használták, a tiszteket pedig ezüst- vagy aranyrojtos kardbojt külböztette meg tőlük.

RADETZKY-HUSZÁREZRED

A huszárezredet, amelynek tagjait a Nyugat-Dunántúlról toborozták, 1798-ban alapította az Udvari Haditanács. Tulajdonosa 1809-ben Radetzky József tábornagy lett, aki 1848-ban megkapta az „örökös ezredtulajdonos” címet. Nevét az ezred 1918-ig viselte.

Az 1859-ig Észak-Itáliában szolgáló Radetzky-huszárezred egyenruhájának részleteiben visszaköszönnek a magyar trikolor színei: a piros a nadrágon, a fehér a gombokon, a sötétzöld pedig a mentén. A huszárok öltözetének zsinórozása, gombozása és paszományozása a betöltött katonai rangról is hordozott információt.

Lovassági
kartus

LÓ ÉS LOVASA

A huszárság nemcsak harcmodora miatt volt hatékony és félelmetes, hanem azért is, mert a huszárok és lovaik közötti összhang igazán különlegesnek számított. Egy jól képzett huszárló nemcsak különböző ügyességi feladatokra volt képes, de egy fűttenre visszanyargalt a gazdjához még akkor is, ha a többi ló másfelé száguldozott. Igazi társnak, bajtársnak számított. Egy-egy nap végén a huszár először a ló jóllétéről gondoskodott, lecsutakolta, megette, megittatta, és csak ezután foglalkozott magával.

LOVASSÁGI KARTUS

Ahogy a szablya, úgy a karabély is a huszárok fegyverzetéhez tartozott, melynek egyik kiegészítő eleme a vállszíjas kartus, vagyis tölténytáska volt. Ez egy fából készült, fekete bőrrrel bevont dobozka, melynek pajzsán a felségjelzést, a kétfejű sast tüntették fel. A mellrésznél oroszlánfejhez kapcsolódó háromsoros lánc díszítette, amely egy uralkodói névjellel ékesített pajzshoz csatlakozott. A kartust minden esetben hordani kellett a huszároknak, akkor is, ha zekét (más szóval spenzert vagy atillát) vagy épp felöltött mentét viseltek. A legénységi kartus egyszerűbb kialakítású volt.

Díszes kantár

DÍSZES KANTÁR

A huszárlovakat nagy becsben tartották, és ahogy a tiszteket, úgy a tisztí hátasokat is megkülönböztették a többitől díszes lószerszám segítségével. A huszárok nemcsak kötőféket, de szügyhámot – úgynevezett szügyelőt – is használtak a lovagláshoz. A hadseregben betöltött katonai rangtól függően a lószerszámokat réz- és aranylemezekkel díszítették.

HUSZÁRMENTE

A mente a dolmánynál 4 cm-rel hosszabb, fehér báránybőrrel bélelt és a különböző színekhez illő szőrmével szegélyezett kabát, mely akár –20 fokig is melegen tartotta viselőjét. Meleg időben a bal vállra, panyókára vetve viselték, ekkor mentekötő zsinór tartotta a huszáron. A télen-nyáron viselt ruhadarab nemcsak az öltözék része volt, de harci cselekmény esetén pajzsként védte a bal kart és kezet is. A mente mellrészén három függőleges gombsort helyeztek el 15, 17, 19 vagy 20 gombbal, ezeket zsinórzat kötötte össze, míg a tisztí mentéket sujtással és paszománnyal is díszítették.

Huszárcsizma

FEHÉR KESZTYŰ

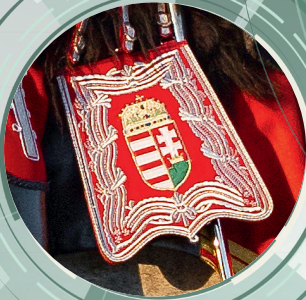
A huszártiszti öltözethez elengedhetetlenül hozzátartozott az ötujjas kesztyű, amelyet fehér, szarvas- vagy szattyánbőrből készítettek. A legénység számára csak télre írták elő a kesztyűviselést. Ekkor négyujjas, posztból készült, béleletlen fehér kesztyűt hordtak.

HUSZÁRCSIZMA

A huszárcsizma szerte a világon ismert lábbeli, amelyet kifejezetten a lovagláshoz fejlesztettek ki. Hagyományosan borjú- vagy marhabőrből készült a felsőrésze, míg a bélését marha- vagy sertésbőr adta. A talpát kruponbőrből alakították ki, szára nem volt túlságosan merev, a kérget alacsonyra szabták a kényelmes viselhetőség érdekében. A huszárcsizma legjellemzőbb elemei az íve, a kivágása, valamint a zsinóros díszítés, amely a feketére festett bőrt ékítette. Természetesen a zsinórozás más ruhadarabokhoz hasonlóan itt is védelmi funkciót töltött be.

Huszártarsoly

HUSZÁRTARSOLY

A huszároknak is voltak személyes tárgyaik, mint a borotva, a tükör, a pipa, az iratok vagy a térkép. Ezeket mindig magukkal hordták a tarsolyukban. A huszártarsoly egy felülről lefelé – 28 cm-től 31 cm-ig – szélesedő, körülbelül 40 cm magas, bőrből készült és buzérvörös, a tisztek esetében skarlátpiros posztóbevonattal díszített, lapos táska volt, melyet zsinórozással és paszománnyal díszítettek. Kialakítása miatt csak kisebb dolgokat lehetett benne tárolni.

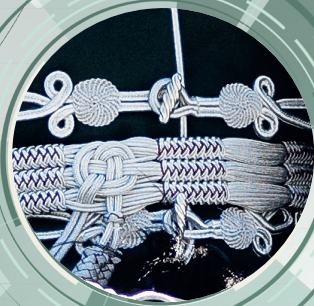

HUSZÁRCSÁKÓ

A huszárok csákója nem csupán egyszerű katonai fejedő volt, hiszen egyszerre viseltek rajta rangjelzéseket, címereket, zsinórokat, paszományt, láncokat és más díszítéseket, de egyfajta sisakként is szolgált, hiszen ezek mind a kardcsapások ellen védték a katonát. A csákót sok esetben belülről is megerősítették abroncsként behelyezett fémgyűrűk segítségével. A bőrből készült állszíj mellett egy másik, tologyűrűvel ellátott zsinórt is elhelyeztek rajta, ami a nyakba akasztva megakadályozta, hogy a harc hevében lesodorhassák viselője fejről. A csákó része volt továbbá a csákórózsa, illetve a tollforgó.

Dolmány-
gomb

DOLMÁNYGOMB ÉS SUJTÁS

Bár első pillantásra a rövid szabású dolmány zsinórozása, avagy sujtása divattörténeti remekműnek látszik, a díszítés elsősorban védelmi funkciót töltött be. A vastag sujtás anyagát nehéz volt átvágni, ráadásul egyes huszáruhákban még beleszótt fémszállal is megerősítették, így jó eséllyel fogta fel a kardcsapásokat. A dolmány mellrészén három függőleges gombsor kapott helyet 15, 17, 19 vagy 20 gombbal, a középsőre pitykék kerültek, a sorokat zsinórat kötötte össze, mely megjelent a dolmány

többi részén is. A tisztí dolmányok gombjai ezüst- vagy aranzsínűek voltak, ezzel is segítve a felismerhetőséget a csatában. Ezenkívül a tisztek, törzstisztek ruházatán a kézelőt, a szegélyeket, a hátvarrást, illetve a gallért is paszomány szegélyezte. Az úgynevezett vitézkötések a leginkább veszélyeztetett területeket, például a combot és a csuklót védték.

